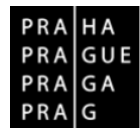

PLÁN MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY V MONTESSORI ŠKOLÁCH ANDÍLEK

MONTESSORI ŠKOLY ANDÍLEK –
MATEŘSKÁ ŠKOLA A ZÁKLADNÍ ŠKOLA, O.P.S.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

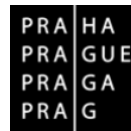

„Musíme revidovat naše koncepty, naše postoje, naše vzdělávací systémy, chceme-li pomoci člověku, aby se stal kultivovanějším, disciplinovanějším, otevřenějším abstraktním myšlenkám; pokud je naším cílem skutečně mu pomoci stát se občanem světa.“

Maria Montessori - Citizen of the World, str. 79

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Praha – pól růstu ČR

Obsah

1. Úvod	1
2. Demokracie ve vzdělávání	2
3. Principy demokracie zakotvené v montessori vzdělávání	3
4. Hodnoty, ctnosti a demokratická kultura	4
5. Formování demokracie v každodenním životě	7
6. Posílení demokracie prostřednictvím montessori vzdělávání	10
6.1 Charakteristiky montessori vzdělávání podporující dem. kulturu	11
6.2 Dětská skupina	14
6.3 Mateřská škola	17
6.4 Základní škola – 1. stupeň	22
6.5 Adolescentní program – 2. stupeň	28
6.6 Budování komunity školy a diseminace	35
6.7 Doporučení a návrhy na zlepšení	36
7. Další inspirace z montessori komunity	40

Tento materiál vznikl v rámci projektu projektu Rozvoj demokratické kultury v Montessori školách Andílek, reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/20_079/0002103.

1. Úvod

Tento dokument slouží jako komplexní přehled, jak se v Montessori školách Andílek podporuje rozvoj demokratické kultury na všech úrovních vzdělávání s cílem vychovat absolventy, kteří chápou svou roli ve společnosti jako aktivní, informovaní a zodpovědní občané. Dokument začíná analýzou prvků kultury demokracie, které korespondují s montessori pedagogikou a jejími principy. Popisuje principy a hodnoty, které jsou integrované v montessori filosofii a pedagogice a díky kterým můžeme jasněji porozumět možnostem jejich praktické aplikace a potenciálnímu využití výsledků. Popisuje se zde také jedinečné fungování programu Montessori školy Andílek, které podporuje demokratickou kulturu a aplikaci jejich principů v praxi, jako je například integrace učitelů mluvících jiným jazykem, inkluzivní přístup k dětem s odlišným mateřským jazykem a se speciálními potřebami a rozvoj jedinečné školní komunity.

Vzhledem k tomu, že montessori vzdělávání se zásadně liší od tradičního vzdělávání, poskytuje tento dokument také hlubší vysvětlení některých principů montessori filozofie a pedagogiky. Dokument bude sloužit pro stávající učitele v rámci rozvoje multikulturní výchovy, pro nové zaměstnance při nástupu a může být inspirací pro rodičovské workshopy a semináře. Záměrem je upozornit na potenciál montessori vzdělávání jako funkčního modelu pro bezproblémové začlenění demokratické kultury do každodenního života studentů, učitelů a školní komunity.

Přístup ke každé úrovni vzdělávání na Montessori školách Andílek je odlišný a odpovídá specifickým potřebám příslušné věkové skupiny. Dokument popisuje každou úroveň vzdělávání, podrobnosti o jejich specifických rysech a vysvětluje, co a jak na naší škole v současnosti funguje. Pro každou věkovou úroveň jsou doporučeny nástroje, které lze využít k další podpoře rozvoje demokratické kultury. Závěrem dokument shrnuje, jak montessori školy v jiných zemích podporují demokratickou kulturu, což může být inspirací pro všechny pedagogické pracovníky.

2. Demokracie vzdělávání

„Jak můžeme mluvit o demokracii nebo svobodě, když od samého počátku života je dítě formováno k tyranii a poslušnosti diktátorovi? Jak můžeme očekávat demokracii, když jsme vychovali otroky? Skutečná svoboda začíná na začátku života, ne ve fázi dospělosti. ...jak můžeme očekávat, že po skončení školní docházky přijmou a použijí právo na svobodu?“

Maria Montessori – Education for a New World str. 72

Vzdělávání je významným nástrojem k posilování základů demokracie. Ve třídě jsou děti vystaveny myšlenkám a hodnotám zakotveným v národních osnovách. Žádné dvě demokracie nejsou totožné, historie a kultura každé země Evropské unie je odlišná. V Evropské unii a jejích členských státech je demokracie definována především třemi principy a těmi jsou rovnost, zastoupení a participace. V některých zemích o tyto principy stále usilují a dosud nebyly plně začleněny do institucí, politiky nebo společnosti tak, aby se dalo říci, že demokracie plně prosperuje.

Vzdělávání může být metodou, jak překonat překážky nefunkční demokracie přímou prací s dětmi, rodiči a širší komunitou. Tato metoda podporuje hodnoty demokracie v každodenním životě i prostřednictvím vzdělávacího kurikula. Filozofie montessori vzdělávání vychází z myšlenky, že dítě je občan, jehož přínos je široce podceňován a nepochopen. Je to dítě, které se postupně stává dospělým a přitom ovlivňuje společnost a je také ovlivňováno společností. Základy, které položíme v raném věku a na kterých pak stavíme, abychom pěstovali vlastnosti podporující demokratickou kulturu, instituce a společnost, jsou důležitým aspektem montessori vzdělávání a filozofie.

Maria Montessori věřila, že vzdělávání zahrnuje jak rozvoj sebe sama, tak porozumění své roli v kolektivu. V každé fázi svého vývoje jsou děti samostatnými činiteli svého učení a vývoje, a zároveň aktivními, nezbytnými členy kolektivu jednotlivců. Základem efektivní implementace montessori pedagogiky je koncepce sociální soudržnosti. Ta musí fungovat především, aby se dětem v montessori prostředí dařilo. Tuto koncepci lze chápat jako jakousi společenskou smlouvu, porozumění tomu „jak spolu jsme/existujeme“, která se opírá o funkční nezávislost každého jednotlivce. Dr. Montessori pochopila, že důvěrou v charakter dítěte, obohacováním jeho intelektu a vírou v jeho potenciál můžeme vytvořit novou společnost. Demokratický přístup je zakotven přímo v této filozofii a je zásadní pro její autentickou realizaci.

3. Principy demokracie zakotvené v Montessori

Demokracie, tak jak ji definuje EU, odkazuje na tři klíčové pojmy, které se objevují také v hlavních dílech Marie Montessori. Její díla jasně podporují demokratické principy nejen teoreticky, ale i prostřednictvím jednání učitelů a dětí.

Rovnost

„Dětská mysl bere prvky z prostředí a inkarnuje je do své bytosti. To se neděje dědičností, ale je to důsledek tvořivého potenciálu v dítěti... Tvůrčí potenciál dítěte není výsadou té či oné rasy; je vlastní povaze dítěte.“

Maria Montessori – The San Remo Lectures, str. 28

Reprezentace

„Je to ono (dítě – pozn. překladatele), kdo vytváří normalitu inteligence; od něj závisí síla charakteru, fyzické zdraví, tělesná krása a jednota osobnosti, které lze nebo nelze nalézt u dospělého. Nemá být tedy považován za občana, za přispěvatele k všeobecnému blahobytu?“

Maria Montessori – Citizen of the World: Key Montessori Readings, str. 66

Montessori obhajovala mezinárodní politickou stranu pro děti, které považovala za občany hodné svých práv a schopné do společnosti smysluplně přispět.

Účast

„Z dítěte, které se nikdy nenaučí jednat samo, řídit své činy, řídit svou vůli, roste dospělý, který se snadno vede a musí se vždy opírat o druhé.“

Maria Montessori – Citizen of the World: Key Montessori Readings , str. 118

V praxi se participace projevuje rozvojem samostatného myšlení a jednání. Dosažení nezávislosti v jakémkoliv aspektu je úspěch a samostatné konání (agency) je jedním z nástrojů, který usnadňuje její rozvoj. Oxfordský slovník médií a komunikace definuje sociologický význam konání (agency) jako „strukturu představující prostor pro lidskou svobodu jednání, která je v ústřední tematické opozici vůči způsobům, jakými mohou být jednání určována sociálními strukturami“.

4. Hodnoty, cnosti a demokratická kultura

„V zásadě, jak zdůraznila Montessori, vzdělávání spočívá v poskytování prostoru, ve kterém mohou děti vyjádřit svou intelektuální svobodu jednání a – prostřednictvím vyjádření této svobody jednání – rozvíjet a kultivovat své ctnosti.“

Frierson, P., Intellectual Agency and Virtue Epistemology: A Montessori Perspective, str. 223

Na naší škole cítíme zodpovědnost vychovávat děti nejen intelektuálně, ale i morálně. Profil absolventa Andílka nastiňuje mladého člověka, který si je vědom své zodpovědnosti, práv a povinností aktivního člena společnosti – občana. Pracujeme na tom, aby děti v naší péči rozvíjely:

- funkční a intelektuální nezávislost, kterou lze uplatnit prostřednictvím participace
- využití schopností kritického uvažování k analýze autentických a faktických informací
- respekt a porozumění spravedlnosti, kterou zapojí do vlastního občanského života, aby tak chránily a obhajovaly četné svobody, které někdy považujeme za samozřejmé

Chápeme, že nemůžeme a neměli bychom se snažit utvářet jejich politický názor do té míry, že jim říkáme, čemu mají věřit, ale záměrně jim poskytujeme pohled na výhody demokracie. Naší snahou je využívat zkušenostního učení tak, aby naši studenti prostřednictvím své vlastní aktivity a zkušeností pochopili a mohli ocenit demokratické ideály, jako je svoboda a spravedlnost, a pochopili, že tyto ideály lze chránit pouze vlastním zájmem a informovanou účastí na občanském životě.

Níže uvedené hodnoty ovlivňují naši práci v Montessori školách Andílek a jsou přítomny na všech úrovních. Tyto hodnoty jsou základem našeho způsobu práce s dětmi, mezi sebou navzájem, s rodiči a se širší komunitou. A co je nejdůležitější, každá z těchto hodnot je vědomě předávána našim studentům během jejich procesu učení. To, jakým způsobem jsou tyto hodnoty naplňovány, je vidět na charakteru, dovednostech a schopnostech našich absolventů.

Autenticita

- být věrný sám sobě, rozvíjet a chápat svou identitu
- přijmout autenticitu druhých
- pochopit, že rozdíly a rozmanitost posilují naši komunitu
- věřit, že sdílení našeho autentického já podporuje různorodé myšlení a jednání

Společenství

- vnímat komunitu jako zdroj síly a sounáležitosti
- pochopit, že každý z nás do komunity přispívá a je stejně jedinečným a nezbytným členem

Odvaha

- pochopit, že odvaha je nezbytná k vyjádření, vytváření a realizaci nápadů
- mít odvahu tváří v tvář nepřízni osudu a útlaku
- mít odvahu žít podle svých hodnot a hájit je
- v případě potřeby chránit a bránit práva a svobody naší společnosti
- nebát se požádat o pomoc a podporu, ale také se nebát pomoc a podporu aktivně nabízet

Zvědavost

- mít lásku k učení a touhu porozumět
- podporovat otevřenou mysl – často existuje více než jeden způsob řešení nebo jedna odpověď
- umět ocenit úžasné věci, které se dějí v našem světě
- být si vědom toho, že stále je co se učit – znalosti jsou nekonečné

Důstojnost

- věřit a bránit právo na život se ctí a respektem
- chovat se s respektem a ctí k sobě a chovat se tak i k ostatním
- vyvarovat se jednání, které by mohlo způsobit újmu mě nebo ostatním

Disciplína

- rozvíjet vůli a sebekázeň k dosažení úkolů a cílů
- rozvíjet dovednost seberegulace, která je přínosem pro mě i pro ostatní
- vyladit své úsilí a množství opakování s dosaženými výsledky
- chovat se v souladu s dohodami, které jsou prospěšné pro celou komunitu

Empatie

- vážit si porozumění od ostatních a snažit se porozumět druhým
- vědomě vytvářet prostor pro příběhy a realitu druhých
- vnímat, že každý jednotlivec i jednotlivá společenství mohou mít své vlastní perspektivy
- chtít se propojit s ostatními

Svoboda

- vážit si práva každého jednotlivce na život bez ohrožení nebo újmy
- pochopit, že svoboda přichází s omezeními a hranicemi
- neublížovat ostatním ani sobě
- být schopen vyjádřit myšlenky, nápady, pocity v různých médiích beze strachu z útlaku nebo cenzury
- žít bez diskriminace nebo omezení osobního přesvědčení či práva na sdružování

Poctivost

- vážit si důležitosti pravdy
- chovat se čestně jako jedinec i ve společnosti
- bránit pravdu proti cenzuře a dezinformacím

Pokora

- určit si cíl, umět postupovat a vytrvat při plnění úkolu
- upřednostňovat pokrok a hledání řešení před odměnou
- přijímat chválu a odměnu s grácií a vděčností
- vítat úspěch ostatních bez žárlivosti
- vědět, že uznat vítězství není vždy nutností
- vítat účast a příspěvky ostatních

Integrita

- být upřímný ve svých činech
- ctít své hodnoty a zásady
- bránit a chránit integritu ostatních
- vítat více úhlů pohledu při zvažování etického výsledku

Laskavost

- vypěstovat si hlubokou úctu, ocenění a důvěru v sebe sama
- respektovat, ctít a oceňovat lidstvo
- pochopit, že rosteme tím, že vytváříme vztahy, ve kterých milujeme a jsme milováni

Důvěra

- být spolehlivý a čestný ve slovech i skutcích
- věřit v potenciál a hodnotu každého člověka v komunitě
- chovat se způsobem, který vyjadřuje úctu k ostatním
- věřit druhým a prokazovat svou důvěryhodnost
- vytvářet podmínky, ve kterých je bezpečné být autentický a upřímný

Respekt

- vážit si své vlastní hodnoty a přirozené důstojnosti druhých
- chovat se ohleduplně a s uznáním ke druhým
- jasně sdělovat své potřeby, ale zároveň uznávat potřeby druhých
- zvážit dopad svých činů na sebe sama, svou komunitu a svět kolem sebe

Odpovědnost

- dát váhu svým činům a závazkům tím, že je plním
- zamýšlet se nad tím, jak mé chování ovlivňuje ostatní
- brát své sliby a závazky vážně a dodržovat je
- chovat se způsobem, který nepůsobí újmu sobě ani ostatním

5. Formování demokracie v každodenním životě

V Montessori školách Andílek je demokratická kultura podporována a rozvíjena prostřednictvím samotné montessori metody. To, jak s dětmi pracujeme, naše postoje k jejich roli v jejich vlastním vzdělávání, podpora k jejich aktivní účasti v reálných životních situacích, bereme jako nástroje hlubokého učení a zaměření na rozvoj jedinečného jedince jako člena komunity – to vše přispívá k budování demokratické kultury od okamžiku kdy děti a jejich rodiče začínají svou cestu v Montessori školách Andílek.

Dr. Montessori mluvila o vzdělávání jako o pomoci životu (aid for life)¹, což znamená, že vzdělání by mělo podporovat schopnost dětí přizpůsobit se své kultuře a době. Jako vzdělavatelé máme zodpovědnost za rozvoj dovedností a postojů sloužících adaptaci dětí na život, který si zatím neumíme představit, např. neustálý technologický pokrok. Co umíme předat, je, jak se podílet na dobře fungující demokracii. Klíčová je otevřenost k rozdílům v názorech, jazyku, schopnostech, kultuře a vzhledu. Na podpoře rozvoje takových dispozic je náš program postaven a opírá se o následující přístupy v kombinaci s autentickou montessori pedagogikou a filozofií.

V rozmanitosti je síla

„Musíme se zabývat studiem člověka nejen jako jednotlivce, ale také jako člena komunity v kontextu jeho vztahů a jeho sociálních funkcí.“

Maria Montessori – The San Remo Lectures, str. 12

¹ Montessori, Maria., 2007, The Absorbent Mind: Z původních archivů M. Montessori ve spolupráci s AMI – ASSOCIATION MONTESSORI INTERNATIONALE, Nakladatelství Montessori-Pierson. Edice Kindle, str. 21.

Skutečná integrace a sounáležitost je možná pouze tehdy, jsme-li svým autentickým já. Pro každého z nás je prostor a místo, a to dělá naši komunitu silnější, protože každý z nás má silné stránky, které přispívají k naší kolektivní identitě.

Inkluze a diferencované učení

- montessori podporuje učení vlastním tempem, děti s různými vzdělávacími potřebami a schopnostmi jsou podporovány asistenty, ve spolupráci s rodiči a jejich spolužáky
- podporujeme děti k aktivní účasti při zážitku z učení prostřednictvím dělání a prožívání
- peer-to-peer výuka a učení – je běžné, že si děti navzájem prezentují lekce a pomáhají si porozumět pojům
- starší děti ve smíšené třídě těží z toho, že vysvětlují mladším to, co znají a mohou si tak zopakovat učivo, se kterým mají problémy
- mladší děti v prostředí se mohou učit ze zkušeností, které pozorují, když pracují starší děti, a také mohou pracovat svým vlastním tempem a přejít na další úroveň, když jsou připraveny na náročnější úkoly
- psychologická a specializovaná podpora učení je dostupná všem – odborní poradci jsou interními zaměstnanci školy, nikoli externí podporou integrovanou se třídou a učiteli, děti nepracují s externími podpůrnými pracovníky, kteří nemají vztah ke komunitě, včetně všech studentů a učitelů

Podpora dětí s jiným mateřským jazykem

- práce s dětmi s OMJ – učitelé a asistenti specializované výuky češtiny jako druhého jazyka individuálně posuzují potřeby nerodilých mluvčích a poskytují jim specializovanou výuku
- materiály – přizpůsobené potřebám dítěte a podporující výstupy z českého jazyka
- individuální podpora – respektování schopností dítěte a jeho vedení k samostatnému používání českého jazyka ve třídě i v mimoškolním životě
- zaměřeno na budování jazykových dovedností, ale také zapojení dítěte do komunity
- vytvoření příručky pro práci s dětmi s odlišným mateřským jazykem
 - tato příručka je tvořena v rámci tohoto projektu, aby učitelům a především novým zaměstnancům pomohla získat obecný přehled o tom, jak jsou ve škole nastavena pravidla pro přístup k dětem s odlišným mateřským jazykem
 - tato příručka bude pravidelně revidována v souladu s aktuální situací ve škole

Výuka anglického jazyka

- anglický jazyk je plně integrován do každodenního učení a není oddělen v izolovaných lekcích pouze v určitou dobu – angličtina je přirozenou součástí života ve škole
- anglicky mluvící učitelé komunikují se všemi dětmi v angličtině po celý den a podporují otevřenost vůči dalším jazykům
- akademická výuka je poskytována prostřednictvím angličtiny s využitím přístupu CLIL (Content and Language Integrated Learning) na prvním stupni školy a v adolescentním programu
- zveme rodiče, aby navštěvovali semináře o začlenění angličtiny do každodenního běhu školy, aby pochopili náš přístup a podporovali děti i doma

Multikulturní výchova

- poznávání kultur spolužáků a dalších osob v komunitě školy probíhá pravidelně prostřednictvím diskusí, výstav, vzdělávacích akcí a akademických aktivit
- čtení a komunikace s učiteli, kteří mluví různými jazyky – normalizace vícejazyčného prostředí, které odráží společnost – ověřování jiných jazyků a kultur
- ve všech fázích vývoje dítěte klademe důraz na „transkulturní“ přístup k jedinci, pracujeme se zdroji a hranicemi odlišností každého jedince na základě jeho původu, kulturních zkušeností a životních příběhů, to platí nejen pro děti, ale i pro dospělé, kteří je vedou
- zejména starší děti na 1. stupni a v adolescentním programu učíme, jak:
 - pracovat s vlastní kulturní identitou a jejími proměnami
 - vnímat kulturní odlišnosti v konkrétních situacích
 - trénovat, jak tyto situace řešit s otevřenou myslí a respektem k ostatním
- účast starších studentů na kampani Amnesty International Maraton psaní dopisů jim umožňuje nahlédnout do mezinárodních otázek týkajících se lidských práv a poskytuje jim možnost aktivně se zapojit do aktivit podporujících společenskou změnu

Budování komunity s rodiči

- rodiče jako partneři nikoliv klienti – rodiče jsou ve škole vítáni v partnerském duchu již od začátku při procesu přijímání, a to pokračuje i ve vztahu s vedením školy, učiteli a dalším personálem
- „Otevřené hodiny“ v MŠ a „Děti učí rodiče“ v ZŠ jsou každý měsíc příležitostí pro rodiče pracovat se svými dětmi v prostředí třídy – protože montessori metodu mnoho rodičů nezná, je transparentnost důležitá při budování důvěry, partnerství, komunity a při integraci školního a domácího života dítěte
- konzultace v průběhu roku – budování důvěry + otevřená komunikace komunity

- otevřená komunikace – děti, rodiče i zaměstnanci jsou motivováni ke sdílení svých nápadů, myšlenek a pocitů s tím, že budou otevřeně přijati a že jim bude nasloucháno, ale všichni jsou také zodpovědní za to, že se stejnou otevřeností předají ostatním zpětnou vazbu
- měsíční setkání ředitelky a rodičů na „Snídani s ředitelkou“, kde jsou rodiče zváni, aby sdíleli zpětnou vazbu a diskutovali o tématech s ředitelkou školy – tato pravidelná akce umožňuje vedení školy a rodičům společně se podílet na budování přátelské komunity, důvěry, přijímání zpětné vazby a odpovědnosti za vzdělávání dětí
- pravidelné dotazníky a žádosti o zpětnou vazbu v průběhu roku dávají rodičům příležitost utvářet komunitu, nejen se do ní zapojit

Jsme rádi, že ve školním roce 2023/24 můžeme pokračovat tam, kde jsme přestali před dlouhým obdobím během pandemie covidu. Chápeme, že izolace a odloučení škodí demokratickým principům a dobrému fungování komunity. Více než kdy jindy rozumíme naší odpovědnosti při obnově komunity prostřednictvím otevřené komunikace a spolupráce s dětmi, rodiči a zaměstnanci. Přejeme si, aby byly vyslyšeny všechny jejich hlasy a aby mohli všichni tito aktéři volně vyjadřovat své názory. I za tímto účelem byl zřízen školní parlament, kde jsou zástupci dětí ze všech tříd ZŠ a pedagogů a zvolena nová školní rada, která je restrukturalizována do otevřenějšího a méně formálního formátu.

Následující obsah nabízí učitelům v jednotlivých úsecích naší školy příležitost zamyslet se nad tím, co děláme dobře, jaké aspekty naší práce zůstávají nedostačující a o co usilujeme do budoucna.

6. Posílení demokracie prostřednictvím montessori vzdělávání

Montessori vzdělávání podporuje pozitivní vývoj dětí tím, že vychází z hlubokého porozumění vývoje dítěte, jeho jedinečných fází a charakteristických vlastností. Maria Montessori sice nenavrhl učebnice a pomůcky přímo zaměřené na demokracii, demokratické hodnoty jsou však organicky začleněny do způsobu, jakým se učitelé v montessori výcviku učí pracovat s dětmi. Charakter vztahů vytvořený v montessori prostředí a ve třídách je podpořen demokratickými postoji učitelů, což pomáhá dětem tyto vztahy internalizovat. Aktivitou a interakcí v úmyslně náročném a podnětném prostředí děti budují to, co Montessori označovala jako „*společnost soudržnosti*“. To poskytuje dětem reálné zkušenosti, jež formují jejich charakter, hodnoty a pochopení vlastní role v komunitě. Jak se děti rozvíjí, vytváření a užívání společenské smlouvy, jež podporuje správné fungování kolektivu, se stává odpovědností jednotlivců i skupiny.

Vliv dospělých se mění v průběhu každé další vývojové fáze dítěte; nicméně dospělí zůstávají spíše v pozadí jako vzory a průvodci. Skrze interakci s dospělými děti postupně rozvíjejí porozumění své role v dobře fungující komunitě.

Dá se říci, že v autentickém, plně implementovaném montessori prostředí se demokratické kultuře přirozeně daří díky způsobu, jakým děti interagují s učebním prostředím, svými učiteli, vrstevníky a tím, jak se chovají. Učitel věří, že děti mají určitá práva a zaslouží si respekt. Montessori učitel se ve svém výcviku učí, že děti mají svobodu volby, pohybu, myšlení a projevu. Dospělý připravuje prostředí, kde jsou děti aktivními občany v mikrospolečnosti, ve které jsou svobody a jejich příslušná omezení odpovědností každého jednotlivce. Začíná to od nejranějších fází dětské zkušenosti v montessori prostředí, konkrétně v dětské skupině. Klíčem k tomuto přístupu je kombinace porozumění tomu, co je pro děti vývojově vhodné a možné, spolu s uvážením, jak podpořit jejich cestu tak, aby se z dětí vyvinuli zodpovědní, angažovaní a přemýšliví dospělí občané. Tato koncepce prochází celým montessori přístupem. V každé vývojové fázi jsou děti schopny pracovat s materiály ve třídě, těžit z vlastních činů a zkušeností a z nich také růst. Děti se také učí komunikovat s ostatními dětmi a dospělými, aby získaly zkušenosti s rozhodováním, které jsou prospěšné nejen pro ně samotné, ale také pro kolektiv a okolí. Dospělý v tomto kontextu slouží jako pozitivní vzor, průvodce okolím a podpora pro dítě jako jednotlivce i součást skupiny. K dosažení tohoto cíle montessori učitelé využívají širokou škálu technik, strategií a metod, které podporují přirozený vývoj demokratické kultury. Tento rozvoj je založen na speciálním a vzájemném vztahu mezi kvalifikovaným učitelem, připraveným prostředím a dítětem.

6.1 Charakteristiky Montessori vzdělávání podporující demokratickou kulturu

Učitel

Dr. Montessori chápala, že dítě se učí být člověkem své doby, místa a kultury tím, že vstřebává chování, jazyk a tradice dospělých, kteří jsou kolem něj. Je nezbytné, aby dospělý byl pozitivním vzorem v řeči, chování, postoji a pohybu. Tímto způsobem dospělý přenáší na dítě kulturu a hodnoty společnosti. Na každém stupni vzdělávání je role učitele upravena tak, aby odpovídala vývojovým potřebám dětí.

Vzor: Víme, že děti se učí vlastními zkušenostmi a činnostmi. Víme také, že se učí prostřednictvím prostředí. Dospělý nebo učitel je vzorem v řeči, jednání, gestech, chování, respektu a dalších hodnotách, které dětem předává.

Průvodce: Učení je řízeno dospělým, ale není to výuka v tradičním smyslu. Montessori učitelé jsou často označováni jako průvodci, protože dětem představují klíčové myšlenky a poskytují jim materiály, se kterými mohou pracovat. Cílem průvodce je

vést ke zkušenostem a následně dětem umožnit pracovat, opakovat, objevovat a učit se prostřednictvím vlastní činnosti. Učitelé sledují pokroky dětí a zasahují jen, aby pomohli nebo motivovali studenty tak, aby dosáhli cílených výsledků.

Pečovatel: Montessori učitel bere v úvahu celé dítě a pozoruje a pracuje na podpoře jeho zdravého pokroku v emocionálním, fyzickém, intelektuálním a sociálním vývoji.

Partner: Montessori učitelé jsou partnery rodičů a příbuzných dětí. Spolupracují a komunikují spolu, aby v případě potřeby podpořili pozitivní výsledky a řešení problémů. Učitelé chápou hodnotu budování důvěryhodných vztahů s rodiči a dětmi, což prospívá učení a zdravému vývoji.

Připravené prostředí

Každá z věkově smíšených tříd funguje v prostředí nebo prostředích připravených učitelem. Připravené prostředí je „dárkem“, který učitel pečlivě vytváří, a pak předává dětem. Ty jsou pak zodpovědné za jeho údržbu a péči o něj. Každé z těchto vzdělávacích prostředí je připraveno tak, aby odpovídalo vývojovým potřebám dětí. Veškerý nábytek v každé třídě má dětskou velikost, tak aby odpovídal dětem v prostředí. Materiály jsou krásné a skutečné – nic není jen jako, jen na hraní, vše je funkční a dostupné dětem. Děti mají příležitost uplatnit svobodu jednání v přichystaném prostředí, protože to je připraveno tak, aby v něm děti byly úspěšné. Děti mají v prostředí možnosti svobodné volby materiálů, se kterými budou pracovat nebo činností, které budou dělat. Jsou to volby, které podporují rozvoj dovedností prostřednictvím akce.

Učitel předvádí prezentace pomůcek, které mají v montessori prostředí specifickou funkci, uvádí příklady jazyka, který lze použít k respektující komunikaci a představuje způsob, jakým lze pomůcky používat a jak se o ně starat. Učitel a děti se k prostředí ve třídě chovají jako k laboratoři. Dospělí prezentují a pozorují, co funguje a co ne a co by se mělo upravit. Děti se zapojují v prostředí a ovlivňují se navzájem, pracují s pomůckami a testují svobodu a hranice v bezpečném prostoru vhodném pro jejich vývoj. V této bezpečné mikrok komunitě jsou děti schopny činit vlastní volby, opakovat činnosti, které vzbuzují jejich zájem. Pokud dospělý pozoruje, že určitému dítěti hrozí, že nezíská nějakou dovednost nebo znalost, ví, že musí s dítětem znovu projít prezentací určité pomůcky nebo jej jinak motivovat plodným a produktivním způsobem, aby dosáhlo pokroku.

Děti se učí, jak být v komunitě, jak dělat volby odpovídající jejich vývoji a jak pracovat s důsledky svých voleb. Následky jsou přirozené a nerepresivní. Jak se děti vyvíjejí, mění se s nimi i prostředí, takže se komunita a odpovědnost za členství v ní přibližují „skutečnému životu“. Přínosem připraveného prostředí je, že pomocí pokusů a omylů si děti vypěstují smysl pro to, co je a co není přijatelné a co znamená přispívat do své komunity.

Krok za krokem jsou připraveni být zodpovědnými občany.

Struktura: Každá úroveň učení má své vlastní připravené prostředí, které odpovídá potřebám dětí v dané úrovni učení. Prostředí připravují učitelé, kteří chápou akademické, fyzické, sociální a emocionální potřeby dítěte. Prostředí slouží jako „laboratoř“, kde děti zkoumají, učí se, rozvíjejí se a rostou. Struktura prostředí nabízí příležitosti k učení na základě výzev a stupně složitosti. Struktura umožňuje dětem pracovat samostatně, nezávisle a sebevědomě, protože rozumí systému a tomu, jak v něm pracovat. To odstraňuje potřebu, aby dospělý stále kontroloval všechny detaily konceptu a dává dětem autonomii v učení.

Svoboda: Děti mohou samostatně pracovat s materiály, které jim byly předloženy, požadovat prezentace konceptů, které by se chtěly naučit, volně opakovat činnosti a osvojovat si koncepty prostřednictvím tohoto opakování.

Experimentování: Prostředí nabízí inspiraci a informace – tato kombinace umožňuje dětem využít představivost a zkoumat otázky, které je napadnou na základě toho, co se učí. Pokud by děti chtěly rozvíjet nějaký koncept dál, je jim to umožněno. Děti také experimentují s hranicemi vlastní samostatnosti – co dokážou samy i při spolupráci s ostatními. K tomu, aby to fungovalo, je zapotřebí disciplína a seberegulace.

Krása: Třída a venkovní prostředí jsou krásné a přívětivé a měly by reprezentovat kulturu dětí. Učitel připraví pro děti krásné prostředí a děti jsou zodpovědné za udržení této krásy po celý školní rok. Čistí, opravují a zdobí si prostředí své třídy a školy, aby si zachovalo atraktivitu a užitečnost.

Dítě

„Musíme vidět jednotlivce na jeho místě ve společnosti, protože žádný jedinec se nemůže rozvíjet bez vlivu společnosti.“

Montessori, Maria, Child, Society and the World, str. 77

Montessori vzdělávání upřednostňuje samostatné konání dítěte od počátku života. Mantra „pomoz mi, abych to dokázal sám“, začíná cestu dítěte k nezávislosti, ale není omezena na jednotlivce. Samostatné konání lze definovat jako schopnost rozhodovat se a jednat za sebe, to se týká jednotlivce nebo skupiny – obojí je důležité.

Děti mají právo na pohyb, volbu, vyjadřování a respekt a nemusí pasivně čekat, až učitel zadá nějakou činnost. Učitel dává prezentace spíše proto, aby se děti zorientovaly v prostředí a konkrétních činnostech, ale potom si děti samy vyberou, kterou činnost budou dělat a vybranou činnost mohou opakovat. Možnost aktivní volby umožňuje dětem trénovat rozhodování, které zahrnuje i zvažování výhod a důsledků.

Děti, které dostávají mnoho příležitostí k rozhodování, začínají oceňovat dopad svých činů nejen na sebe, ale i v rámci komunity.

Činitel učení – volba: Základním konceptem montessori je, že si děti můžou svobodně vybrat materiál, se kterým budou pracovat, svobodně se pohybovat v prostředí, komunikovat a opakovat činnosti. Je tedy potřeba, aby si děti rozvinuly seberegulaci a kontrolu, a to je povinností učitele. Jakmile děti prokáží, že jsou schopny dělat jednoduché úkoly a prokázat seberegulaci ve svém chování, mají k dispozici větší výběr a rozmanito můž

Věkově smíšená komunita: Děti jsou ve třídě ve věkovém rozmezí buď třech let, např. 3–6 let nebo ve věkovém rozmezí šesti let, např. 6–12 let. Tento koncept je velmi odlišný od tradiční školy a nabízí výhody mladším i starším dětem. Děti mohou pozorovat chování mladších i starších spolužáků a dospět k vlastním závěrům o tom, co je, nebo není vhodné. Mohou najít vzory a vlastnosti, které mohou obdivovat, a dokonce napodobovat. Starším dětem se připomíná, jak fungovaly ony, když byly mladší a mají možnost pozorovat svůj vlastní růst a pokroky. Mladší děti mohou usilovat o to, co vidí ve třídě před sebou. Děti se navzájem podporují a dospělí to usnadňují.

6.2 Dětská skupina

Zapojení do komunity batolat může začít ve věku od 18 měsíců. Děti jsou vedeny k samostatnosti při péči o sebe, oblékání i při jídle a učitelé je seznamují se základními pravidly prostředí. Výchova k demokratické kultuře není v dětské skupině cílem, nicméně vývojově vhodné prostředí a materiály nabízejí dětem cestu k nezávislosti jako prvku demokracie. Zde se především rozvíjejí socio-emocionální dovednosti a ty pak slouží jako základ pro další učení a rozvoj. Kombinace nezávislosti ve fungování, základů seberegulace, učení se být v komunitě a orientaci ve svobodě a jejich omezeních jsou prvními kroky dětí k účasti na demokratické kultuře.

Charakteristiky dětské skupiny podporující rozvoj demokratické kultury

Pečovatel (česky a anglicky mluvící, komunikující výhradně v jednom jazyce)

Dospělý vede dítě k tomu, aby se přizpůsobilo životu bez rodičů. Dítě poprvé zažije život v mikrospolečnosti mimo svou rodinnou jednotku a učí se jak řešit konflikty, jak s klidem prosadit sebe sama a jak se vyjadřovat s respektem. Všechny tyto vzorce vytvářejí základy a predispozici k demokratickému myšlení a jednání.

Důležité je, že učitel je příkladem empatie, soucitu a péče o jednotlivce i kolektiv. To dětem ukazuje, že jsou ceněné jako jednotlivci, ale přesto není žádný jedinec důležitější než jiný nebo si zaslouží více respektu.

- pečovatel je školen v metodách rozvoje funkční nezávislosti
- mluví k dětem uctivým jazykem, správně pojmenovává věci a činnosti, aby ukázal, jak spolu komunikujeme
- používá metodu pozorování, aby zjistil, zda děti potřebují více podpory
- nezasahuje ihned jednáním, místo toho se rozhoduje, zda aktivitu dítěti znovu prezentovat a ukázat mu příklad, jak tu či onu činnost udělat jinak
- ukazuje, že dělat chyby je v pořádku, povzbuzuje k opakování a experimentování
- nabízí náklonnost a péči, ale zbytečně nezasahuje a nedělá věci za děti
- je si vědom, že je příkladem toho, jak se děti učí chovat

Prostředí

Demokratické chování se vyvíjí díky tomu, jak je prostředí nastaveno.

- fyzické prostředí: Fyzické prostředí je připraveno tak, aby pomáhalo rozvoji dětí, vše v prostředí slouží svému účelu a je k využití pro děti. To umožňuje dětem být nezávislé, cvičit a trénovat sebeovládání a samostatnost.
- nehmotné prostředí: Atmosféra batolecí třídy je záměrně nastavena tak, aby podpora samostatnosti byla prvořadým cílem. Postoj pečovatelů, způsob, jakým s dětmi mluví a jazyk, který používají, jsou záměrné a slouží k budování samostatnosti a vnitřní motivace dětí.

Pomůcky

- od každé vždy jen jedna - podporuje oddálení uspokojení a trpělivost
- činnosti rozvíjející jemnou a hrubou motoriku, koordinaci, rozhodování, úsudek, odhad, experimentování a kreativitu
- pečovatelé demonstrují, jak pracovat s materiály nezávisle tak, aby se děti soustředily především na proces
- děti mají volnost pracovat s materiály tak dlouho, dokud dodržují bezpečnou, respektující a cílevědomou činnost
- pomůcky se vrátí na místo, kam patří, aby byly připravené pro další osobu k použití

Spolupráce s rodiči

- rodiče jsou seznámeni s výhodami podpory nezávislosti jejich dítěte, což je často v rozporu se společenskými normami pro tuto věkovou skupinu
- učitelé a rodiče spolupracují na vytvoření podobného podpůrného domácího prostředí a vzdělávacích přístupů, které podporují pozitivní výsledky i doma
- klíčové jsou důvěra, otevřená komunikace a zapojení rodičů
- jsou nabízeny semináře pro rodiče vedené učiteli, metodiky a odborníky, které přehledně popisují prostředí a podporují důvěru v montessori metodu
- konzultace jsou nabízeny pravidelně v průběhu roku a rodiče jsou zváni, aby v konkrétních časech pozorovali prostředí a jejich děti při práci

Výstupy dětské skupiny

Budování základů pro „funkční“ fyzickou, emocionální, intelektuální a sociální nezávislost dítěte.

Jazyk a vyjadřování

- rozvoj a obohacování široké slovní zásoby, zpřesňování používání slov
- dítě ví, jak vyjádřit své potřeby
- dokáže stále lépe identifikovat předměty, lidi a pojmy
- může se podělit o příběh nebo zkušenost
- může být kreativní a umělecky vyjádřit své nápady
- učí se naslouchat, když ostatní mluví

Sociální/emocionální

- dítě ví, jak věci dělat a je sebevědomé – ví, jak se obléknout, připravit si svačinu, učesat se, pracovat s pomůckami s větší nezávislostí
- může dělat věci pro sebe i pro druhé – přispívá tím, že se stará o sebe a pomáhá druhým
- je součástí této skupiny, patří do této komunity – může tu být samo sebou
- umí přemýšlet o tom, co potřebuje, a pak udělat to, co bych chtělo
- umí dělat dobrá rozhodnutí, při kterých se cítí dobře a která mu pomáhají
- dělá rozhodnutí, která neublíží jemu, ani nikomu jinému
- vidí, co se stane, když se nějak rozhodne a pozoruje důsledky
- účastní se svým konáním v rámci kolektivu

Péče o sebe - zodpovědnost

- oblékání a svlékání
- příprava občerstvení
- úklid a péče o své věci

Péče o prostředí – správa věcí

- dítě hlídá třídu – zametá, utírá prach, myje nádobí
- pečuje o krásu třídy – aranžuje květiny, zalévá rostliny
- stará se o živé bytosti ve třídě – krmí a stará se o třídního mazlíčka

Rostoucí povědomí o druhých a jejich potřebách

- učí se dobře žít s ostatními, učí se mít radost z toho, že je s přáteli – společné zpívání, společné jídlo, společné hraní

Pohyb

- dítě ví, jak být v tomto prostoru – pohybovat se a dělat činnosti se stále větší lehkostí a koordinací, např. umí malovat, a pak po sobě uklidit, používat toaletu atd.
- může se volně pohybovat, pokud neublíží sobě, nikomu a ničemu jinému

6.3 Mateřská škola

Děti navštěvují předškolní program od 2,5 do 6 let. Jsou jim nabízeny činnosti, které odpovídají jejich zvědavosti a vývojovým potřebám a pracují s konkrétními faktickými informacemi. Dr. Montessori nazvala tyto děti „vědomými pracovníky“, což odkazuje na začínající uvědomění dítěte o tom, jak jeho chování ovlivňuje výsledky vlastního fungování. Děti si stále více uvědomují, jak jim vlastní úsilí přináší radost z učení a že vhodná volba toho, co dělají, přináší pocit uspokojení. Děti v tomto věku se více zajímají o práci s ostatními a v posledním roce ve školce jsou stále více sociální. Během tohoto období ve svém vývoji děti vstřebávají a používají jazyk a chování, které podporují zdravou socializaci a spolupráci. Mají příležitost každý den prostřednictvím jak samostatné, tak kolektivní činnosti procvičovat dobré vzájemné soužití. Prostředí školky nabízí větší výzvy a rozsah práce než dětská skupina, a to dětem umožňuje prohloubit porozumění světu kolem nich. To zase posiluje pocit, že se mohou spolehnout sami na sebe a vědět, jaké je jejich místo v komunitě – což je pro demokracii zásadní myšlenka. V dětské skupině byly položeny základy pro seberegulaci, členství v komunitě a uvědomování si hranic svobody, ve školce pak děti dělají významný krok vpřed v těchto schopnostech.

Charakteristiky mateřské školy podporující principy demokratické kultury

Učitel (česky a anglicky mluvící, který komunikuje výhradně v jednom jazyce)

Dospělý vede děti k adaptaci na život mimo rodinu, usnadňující jejich zkušenosti v mikrospolečnosti. Zde děti dále rozvíjejí řadu dovedností jako: jak řešit konflikty, prosadit svůj názor a respektujícím způsobem vyjádřit souhlas i nesouhlas. Stejně jako v dětské skupině se buduje základ a predispozice k demokratickému myšlení a jednání pro další fáze vývoje.

Učitel zůstává vzorem empatie, soucitu a péče o jedince i kolektiv. To dětem ukazuje, že naše individuální já je ceněno, a přesto není žádný jedinec důležitější než jiný nebo si zaslouží více respektu. Děti také zažívají více svobody, ale i povinností vyplývající z toho, že jsou součástí malé komunity.

- učitel je školen v metodách rozvoje nezávislosti v rámci komunity, tak aby každé dítě bylo chápáno jako jedinec s jedinečným potenciálem, ale zároveň jako součást komunity

- chápe svou roli jako facilitátora/průvodce komunity jednotlivců, nikoli jako vůdce, kterého je třeba následovat
- podporuje pozitivní využití zájmů dětí, podporuje zdravý rozvoj vůle a podporuje odolnost prostřednictvím řešení problémů
- používá pozorování, aby zjistil, zda děti potřebují více podpory
- nezasahuje do dění okamžitou akcí, místo toho se rozhoduje, zda prezentovat aktivitu znovu a zda je nutná obměna nebo úprava prezentace
- mluví k dětem uctivým, správným a expresivním jazykem, aby ukazoval, jak spolu komunikujeme
- nabízí náklonnost a péči, ale nemazlí se s dětmi ani neinfantilizuje
- je si vědom, že je příkladem toho, jak se děti učí ovládat se a komunikovat s ostatními

Prostředí

Prostředí v MŠ je větším rozsahem i velikostí než v dětské skupině, poskytuje více příležitostí, a také větší odpovědnost; poskytuje náročnější intelektuální, smyslové a kognitivní výzvy a cestu k individuálnímu růstu.

- fyzické prostředí: Fyzické prostředí je připraveno tak, aby sloužilo rozvoji dětí a za tímto účelem vše v prostředí slouží svému účelu a je pro děti k využití. Nabízí konstruktivnější, praktičtější a kulturně relevantní aktivity, které rozvíjejí schopnost dětí postarat se o sebe, o prostředí kolem sebe a zavádí roli odpovědného občana komunity. To umožňuje dětem být nezávislé, cvičit a trénovat sebeovládání a samostatnost.
- nehmotné prostředí: Podobně jako atmosféra dětské skupiny je i prostředí třídy v mateřské škole záměrně vytvořeno tak, aby podporovalo samostatnost, kreativitu a spolupráci. Postoj učitelů, způsob, jakým s dětmi mluví a jazyk, který používají, jsou záměrné a slouží k budování samostatnosti, vnitřní motivace a pocitu sounáležitosti dítěte.

Pomůcky

- jedna od každého materiálu, což podporuje respekt k ostatním v kolektivu
- učitelé prezentují dětem, jak samostatně vybírat pomůcky
- je možné pracovat s pomůckami volně a tak dlouho, dokud se dodržuje bezpečná, respektující a cílevědomá činnost, pomůcky se vrátí na místo, kam patří, aby byly připravené pro další osobu k použití
- krásné, lákavé a funkční pomůcky používané samostatně – jak děti rostou, přibývá příležitostí ke složitější práci ve skupinách, které rozšiřují účel a způsoby použití pomůcek

Spolupráce s rodiči

- stejně jako v dětské skupině jsou rodiče partnery při podpoře zdravých výsledků vývoje
- semináře a workshopy pro rodiče nabízejí příležitosti k lepšímu pochopení potenciálu dítěte a jeho omezení
- to podporuje rozvoj potřeb dítěte konzistentním a realistickým způsobem; rodiče jsou zváni, aby přišli do třídy na pozorování a stali se členy větší komunity školy
- rodiče jsou seznámeni s výhodami podpory nezávislosti jejich dítěte, což je často v rozporu se společenskými normami pro tuto věkovou skupinu
- učitelé a rodiče spolupracují na vytváření podobně podpůrného domácího prostředí a používají podobný přístup doma, spolupráce rodičů je klíčem k pozitivním výsledkům
- důvěra, otevřená komunikace a zapojení rodičů jsou klíčové
- pravidelně jsou nabízeny konzultace a rodiče jsou zváni k pozorování prostředí v konkrétních časech

Výstupy v mateřské škole

- vývoj je postupný, ale pro každé dítě jedinečný
- děti se mohou rozhodnout, na čem budou pracovat, na základě vlastního výběru nebo tak, že jsou přizváni dalšími dětmi, aby pracovaly na aktivitách v malých skupinách
- starší a mladší děti spolupracují a nabízejí si navzájem podporu a povzbuzení
- péče o sebe, druhé a okolí není jen odpovědností, ale zdrojem důvěry a uspokojení; příprava svačiny pro třídu, prezentace lekce mladšímu spolužákovi, čtení jmenného seznamu před odchodem domů – to vše podporuje participaci jednotlivce a prospívá komunitě.
- intelektuální výstupy

Jazyk

- budování a obohacování slovní zásoby – podporuje přesné a kreativní sebevyjádření, schopnost sdělovat myšlenky a lásku k jazyku
- hry, které rozvíjejí a povzbuzují děti ke sdílení příběhů nebo informací postupným a výstižným způsobem, nabízejí základ pro sebevědomé sebevyjádření
- psaní a čtení je podporováno tak, aby ukázalo dětem, že jsou součástí kultury, součástí společnosti – to podporuje budování intelektuálního konání a nezávislosti

Praktický život

Úkoly sebeobsluhy učí dítě dovednost postarat se o sebe, aniž by muselo čekat na někoho jiného, kdo za něj udělá jednoduché věci. Základní myšlenka spočívá v tom,

že dítě je schopné a soběstačné a umí vykonávat činnosti a přispívat ke komunitě. Dítě se učí starat o prostředí tím, že uklízí, leští, utírá prach, zalévá rostliny a pere prádlo. Děti se také starají o zvířata ve třídě. Je také podporována vzájemná pomoc např. pomoc se zipem kamarádovi na bundě nebo nalít někomu sklenici vody. Cílem je vědomí, že pokud to můžu udělat pro sebe, můžu také pomoci ostatním, když to potřebují.

Smyslová výchova

Rozvoj smyslů probíhá pomocí materiálů, které stimulují (primárně) vždy jeden smysl izolovaně. Časem se k fyzickým vjemům připojuje jazyk a popis činností, a to dává dětem ještě přesnější způsob chápání toho, co pozorují, myslí si a představují si. Pokud děti dokážou jasně komunikovat a vyjádřit srozumitelně svůj názor, můžou důvěřovat své schopnosti vyjádřit se. Zlepšuje se také jejich schopnost přesněji porozumět ostatním.

Matematika

Podobně jako jazyk slouží tato oblast vývoje dítěte k porozumění jeho pocitu sounáležitosti s vlastní kulturou a společností. Dítě se stává samostatné v posuzování a řešení problémů. Zcela jednoduché a obyčejné věci přinášejí dítěti radost a uspokojení, např. „Můj kamarád chce nějaké moje lego, ale já potřebuji něco dostavět. Potřebuji ještě 5 kusů lega, a tak kamarád může mít zbylé 4 kousky.“ Dítěti to pak dává pocit, že je schopné dokončit věci a přináší mu to pocit úspěchu.

Kultura

- uvědomění si širšího světa kolem sebe
- děti dostávají klíče k oblastem zájmu, vědě o živé přírodě, geografii, společenským vědám, vizuálnímu umění a hudbě
- úvodní lekce do map, zeměkoule, kontinentů, oceánů a zemí
- seznámení s florou a faunou, uměním a kulturou České republiky a poté dalších zemí a kultur
- cílem je poselství, že svět (příroda a lidé) je krásný, zajímavý a rozmanitý

Sociální/emocionální výstupy

Učit se, jak se rozhodovat

- dítě umí přemýšlet o tom, co potřebuje, a pak udělat to, co bych chtělo
- umí dělat dobrá rozhodnutí, ve kterých se cítím dobře a pomáhají mu
- dělá rozhodnutí, kterými neublíží sobě, nikomu a ničemu jinému
- vidí, co se stane, když se rozhodne a pozorují důsledky
- účastní se svým konáním v rámci kolektivu

- může pozvat ostatní, aby spolupracovali a společně splnili úkol

Seberegulace a uvědomění si svých emocí a řešení problémů

- dítě ví, jak požádat o pomoc – s činností, s problémem, pro kamaráda
- může sdílet své pocity
- cítí se dobře, když dokončí úkol
- umí počkat, až na něj přijde řada
- pamatuje si, že nemá přerušovat ostatní, když pracují

Péče o sebe – zodpovědnost

- oblékání a svlékání
- příprava občerstvení
- úklid a péče o své věci

Péče o prostředí – správa věcí

- uklidit pomůcku, co dítě použilo a vrátit ji na správné místo
- péče o rostliny a jejich zalévání
- uklidit po sobě a umýt nádobí
- úklid a zametání

Rozvoj povědomí o druhých a jejich potřebách

Dítě umí dobře žít s ostatními, společně vymýšlí, pracuje, zpívá, stoluje, hraje si a má radost z toho, že je součástí skupiny.

Fyzické výstupy

Pohyb

- zdokonalování hrubé a jemné motoriky a koordinace
- cílem je, aby nezávislost v pohybu umožnila, aby se jiné činnosti a jiné druhy práce dělaly dětem snadněji a s lepšími výsledky
- dítě se může volně pohybovat a dělat činnosti, pokud neublíží sobě, nikomu a ničemu jinému

6.4 Základní škola – 1. stupeň

Děti vstupují do základní školy ve věku 6 let a tuto fázi vzdělávání dokončí ve 12 letech. Dítě v montessori základní škole je chápáno tak, že přešlo do druhé fáze vývoje a má to, co nazýváme „rozumovým/racionálním myšlením“. Dítě na základní škole chce porozumět tomu, jak věci fungují, proč fungují tak, jak fungují a jak uchopit relevantní otázky s tím související. To platí jak pro jejich sociální život, tak pro jejich intelektuální život. Toto dítě hledá odpovědi a má silnou potřebu najít spravedlivé a rozumné, racionální odpovědi. V této fázi vývoje se o demokratické kultuře otevřeně diskutuje a dítě se zapojuje do prožívání demokratických principů mnohem více, než jak je tomu v mateřské škole. Sociálně-emocionální vývoj v oblastech seberegulace pokračuje, ale ve vztahu ke komunitě třídy se stává mnohem více detailnější. Níže je uvedeno několik klíčových pojmů.

- **Sounáležitost:** děti se začínají více identifikovat s vrstevníky než s dospělými; je důležité být vítaným, ceněným členem kolektivu; vědět, jak se chovat a co říkat nebo neříkat v komunitě je pro tuto fázi vývoje specifické; je důležité pochopení, že každý patří do komunity, protože každý obohacuje skupinu
- **Diferenciace – Role – Silné stránky:** identifikace, včetně sebeidentifikace vlastností, dovedností a silných stránek; každý jsme jiný, ale jsme součástí naší třídy a komunity; každý z nás má co nabídnout a může zlepšit komunitu
- **Konsensus:** rozhodování ve skupině; je začleněna spolupráce a plánování, protože děti jsou zodpovědné za rozpočet třídy, údržbu třídy atd.; učí se mírumilovně řešit rozdíly

Charakteristiky základní školy podporující principy demokratické kultury

Učitel (česky a anglicky mluvící, který komunikuje výhradně v jednom jazyce)

Dospělý vede dítě k adaptaci na život v komunitě vrstevníků, podporuje jeho schopnost spolupracovat s ostatními a zároveň rozvíjet vlastní silné stránky a identifikovat oblasti pro zlepšení prostřednictvím sebehodnocení. Dospělý nadále poskytuje zdravé příklady spolupráce a dává mu v mikrospolečnosti vzory, jak řešit konflikty, pokojně se prosazovat a vyjadřovat souhlas i nesouhlas respektujícím způsobem. Učitel podporuje dítě v nové fázi seberegulace a disciplíny, kde názory, přesvědčení a chování vrstevníků mají větší vliv než názory dospělých.

Na základech vytvořených v předškolním vzdělávání, učitel může představovat dítěti principy demokracie prostřednictvím lekcí dějepisu a občanské výchovy. Právě v tomto období musí dospělí reagovat na zvlášť citlivou touhu dítěte po spravedlnosti a touhu po odpovědích na morální otázky.

- učitel pomáhá komunitě při vytváření sociální struktury, která podporuje učení, sounáležitost, spolupráci a odpovědné rozhodování

- je i nadále pro děti pozitivním vzorem, i když někdy méně relevantní než vrstevníci
- podporuje zapojení racionální mysli prostřednictvím inspirace, budování dovedností a nabízí zdroje pro další a hlubší učení
- učí metody rozvoje fungující společnosti v rámci komunity, která se posunula od sounáležitosti k identifikaci rolí a odpovědností
- vidí každé dítě jako jednotlivce, který v rámci rozvoje skupiny rozvíjí svůj charakter
- chápe svou roli jako facilitátora komunity jednotlivců, nikoli jako vůdce, kterého je třeba následovat, ale dále určuje hranice
- podporuje pozitivní využití zájmů dítěte vedoucí k intelektuální nezávislosti
- používá pozorování, aby zjistil, zda děti potřebují více podpory
- nezasahuje do práce dětí akcí, místo toho se rozhoduje, zda prezentovat aktivitu znovu a zda je nutná obměna nebo úprava prezentace
- mluví k dětem uctivým, správným a expresivním jazykem, aby ukazoval, jak spolu komunikujeme
- nabízí péči a podporu a dovednosti při řešení problémů bez jejich přímého řešení – podporuje schopnost dětí problémy vyřešit
- poskytuje základní pravidla pro různá prostředí a situace; sociální dovednosti se rozvíjejí prostřednictvím interakcí se členy společnosti a jinými komunitami, např. plánování skupinových výletů, dovednosti jako zařídít výpravu, nákup vstupenek na akci, objednávání zásob nebo nákup zásob v místních obchodech atd.

Prostředí

- Fyzické prostředí:
 - navrženo s ohledem na vývojové potřeby dětí – s nábytkem pro žáky základních škol
 - minimální množství materiálů pro dospělé v prostoru, protože třída patří studentům
 - je obecně větší a zahrnuje vnější prostředí, jako je nejbližší sousedství školy, další instituce a pokud možno i město; plní cíl venkovních výprav – student plánuje samostatné exkurze (nezávislé na dospělém, ale v malých skupinách)
 - skládá se z oblastí, které poskytují příležitosti pro výzkum a nezávislé učení, stejně jako strukturované lekce a aktivity
 - literatura, literatura faktu a referenční materiály podporují dětskou zvědavost a potřebu nacházet racionální odpovědi na své otázky
 - děti se učí, jak se chovat a komunikovat ve vhodných vnějších prostředích, jako je pošta, obchod s potravinami, muzeum, veřejná knihovna, při návštěvě doma seniorů atd.
- Nehmotné prostředí: Atmosféra třídy je rušná, probíhá zde čilá spolupráce a diskuse. Třída nabízí i tichá místa určená ke studiu. Učitelé a děti si musí vytvořit respekt k neviditelným hranicím a struktuře třídy. Děti jsou stále více zodpovědné za nakládání se svým časem a s úkoly. Postoj učitelů, způsob, jakým s dětmi mluví i jazyk, který používají, je vědomý a slouží k budování samostatnosti, sebevědomí, pocitu sounáležitosti dětí a nastoluje očekávání sebekázně a odpovědnosti.

Pomůcky

- třída nabízí vývojové materiály podporující konkrétní oblasti studia, které navazují na pomůcky z mateřské školy a představují nové koncepty a oblasti studia, jež demonstrují propojenost oblastí předmětu a tím i světa
- pokročilejší práce v jazyce a matematice rozvíjí gramotnost dětí v obou oblastech a podporuje jejich schopnost nacházet odpovědi na otázky a témata, která je zajímají
- velké lekce – tyto prezentace nabízejí dětem racionální vysvětlení širokých pojmů ve vědě a pomáhají jim konkrétně porozumět fenoménům vesmíru, rostlinné a živočišné říši a lidskému pokroku
 - význam velkých lekcí je při vytváření spojení, která napomáhají demokratickému myšlení
 - pochopení sítě života a propojenosti a vzájemné závislosti živých věcí a také dopadu našich činů má v dětech podporovat pocit propojení a odpovědnosti
 - děti mohou poprvé vidět, že patříme k dlouhé linii kultury a pokroku, která je vytvářena spoluprací a respektem
 - kurikulum má za cíl podnítit lásku k lidstvu a vesmíru a světu a vštípit úctu k lidskému pokroku
 - děti jsou inspirovány tím, jak předměty učení vznikaly a jak se začaly studovat, a dozvídají se příběhy o lidech, kteří tyto předměty studovali a rozvíjeli znalosti v těchto oblastech – to je, co Marie Montessori označovala jako lidskou solidaritu v průběhu času

Spolupráce s rodiči

- stejně jako v předchozích úrovních otevřená komunikace podporuje pozitivní výsledky žáků
- tripartitní setkání s rodiči a studenty, kde studenti vedou setkání a identifikují své výsledky a cíle učení a také oblasti pro zlepšení
- aktivní zapojení rodičů do školních aktivit umožňuje hlubší pochopení hodnoty montessori vzdělávání pro budování komunity
- semináře pro rodiče vedené učiteli, metodiky a odborníky jsou nabízeny s cílem poskytnout podporu a vybudovat důvěru prostřednictvím transparentních informací o metodě a programu
- podpora uspokojování potřeb dětí konzistentním a realistickým způsobem; rodiče jsou zváni, aby chodili na pozorování do tříd a stali se členem komunity školy
- konzultace jsou nabízeny pravidelně
- postupně je na děti kladena stále větší zodpovědnost při komunikaci s rodiči – sdílení rozvrhů, zajišťování podpisů a odevzdání formulářů a správě rozpočtu třídy

Výstupy na základní škole

Intelektuální výstupy

Jazyk, gramotnost, literatura a komunikace

- rozvinuté porozumění a schopnost používat správnou gramatiku – podporuje přesné a kreativní sebevyjádření, schopnost sdělovat myšlenky a lásku k jazyku
- schopnost vyjadřovat své myšlenky ústně v malých i velkých skupinách – děti umí vyprávět příběh nebo sdělit informace postupným a stručným způsobem se zvyšující se jistotou, přesností a rozmanitým používáním jazyka
- rozvíjející se gramotnost – děti umí číst různé texty vhodné pro svůj věk a čtou také klasické/moderní texty, aby získaly přístup ke klíčovým myšlenkám kultury a více si uvědomovaly společenská témata – to podporuje budování intelektuálního konání a nezávislosti a schopnosti zkoumat a sledovat své zájmy
- tato oblast vývoje dětí slouží mnohem více k vytvoření jejich pocitu sounáležitosti se svou kulturou a společností – děti se stávají samostatnými v posuzování a řešení problémů

Kultura včetně vědy, historie, umění a společenských a občanských studií

- zvědavost a touha objevovat svět a vesmír prostřednictvím umění, vědy a všech aspektů kultury
- kultura dokáže identifikovat éry života a evoluční období a dokáže určit jejich místo v historii/moderní době
- nabízí klíče k různým oblastem zájmu, vědy o živé přírodě, zeměpis, sociální studia, vizuální umění a hudba – všechny oblasti jsou chápány integrovaným způsobem, nikoli jako samostatné předměty
- seznámení s mapami, zeměkoulí, kontinenty, oceány a zeměmi, hlavními městy, řekami, pohořími, budování povědomí o planetě Zemi
- povědomí a obeznámenost s florou a faunou, uměním a kulturou České republiky a následně dalších zemí a kultur
- pochopení, že svět (příroda i lidé) je krásný, zajímavý a rozmanitý
- pochopení hlavních lidských objevů
- uvědomění si milníků v lidském rozvoji a pokroku
- láska k učení v kontextu porozumění a ocenění vývoje kultury a inovací
- povědomí o politických strukturách a systémech a účelu a fungování voleb
- seznámení s historickými milníky, které vyvinuly národ
- uvědomění si konceptu národní identity, diverzity a inkluze, národních zvyků a tradic a vlivů změn

Matematika

Schopnost počítat a provádět matematické operace s racionálními čísly, práce jak s konkrétními tak stále abstraktnějšími pojmy.

Schopnost používat matematické myšlení a dovednosti v každodenních situacích specifických pro prostředí montessori, při výpravách mimo školu - schopnost plánovat, nakupovat materiál, platit za dopravu, vytvořit rozpočet a odhadovat výdaje.

Sociální/emocionální výstupy

Provádění vhodných voleb

- přemýšlím o tom, co potřebuju, umím zvážit své možnosti a důsledky, než podniknu kroky
- umím dělat dobrá rozhodnutí, ve kterých se cítím dobře a pomáhají mi
- dělám rozhodnutí, která neublíží mě, nikomu a ničemu jinému
- pozoruji následky a umím se z nich učit
- účastním se svým konáním v rámci kolektivu
- dokážu pozvat ostatní ke spolupráci a společnému splnění úkolů, přemýšlím o mém příspěvku k práci a mém úsilí a také o příspěvcích druhých a jak to ovlivňuje výsledek naší práce
- umím respektovat hranice ostatních a nepřerušovat pracující spolužáky
- rozpoznávám, kdy potřebuji čas, prostor od ostatních nebo se potřebuji postarat o své základní potřeby

Seberegulace a identifikace emocí a řešení problémů

- než se zeptám, zvážím své možnosti říci si o pomoc a vím jak a kdy požádat o pomoc - s činností, s problémem, pro kamaráda
- dokážu zvážit důsledky svých činů a názorů
- umím sdílet své pocity s respektem a konstruktivně
- cítím se dobře, když dokončím úkol a dokážu identifikovat, co jsem udělal dobře
- mohu počkat, až na mě přijde řada a konstruktivně využít svůj čas, pokud pomůcka není k dispozici
- méně přerušuji ostatní, když mluví
- umím dát ostatním příležitost zúčastnit se a mluvit - jsem zvědavý na jejich myšlenky a nápady

Péče o sebe - zodpovědnost

- myslet dopředu a plánovat a starat se o své základní potřeby
- příprava občerstvení a salátů pro sebe i ostatní s povědomím o základech zdravé výživy
- úklid a péče o své věci a společné prostory

- budování schopnosti vypořádat se s důsledky toho, že za něco nechci nést odpovědnost
- práce na řešení problémů a schopnosti rozhodování v obtížných situacích

Péče o své prostředí – správa věcí

- úklid toho, co jsem použili a vrácení na správné místo
- péče o živé rostliny a zvířata v prostředí
- spokojenost a občas hrdost na úklid po sobě a na starost o své prostředí
- odpovědnost za opravu rozbitých předmětů a za obecnou údržbu prostředí
- ohleduplnost vůči ostatním, kteří používají společné prostory

Pracovat a být s ostatními v harmonii, být ohleduplný k jejich potřebám

Učím se myslet, spolupracovat, pracovat, tvořit, jíst, plánovat, cestovat s ostatními a užívat si společné setkání s přáteli, stejně jako rozpoznat, kdy já nebo ostatní potřebuji prostor.

Fyzické výstupy

Pohyb

- zvýšená hbitost, koordinace, síla a flexibilita (kontrola) poskytuje více příležitostí k dosažení toho, co si mysl představuje, podporuje sebedůvěru a dovednosti
- silnější a obratnější dítě je schopné a má větší výdrž pro náročné praktické úkoly, fyzicky náročné cesty a kooperativní práci na výletech a výpravách
- takové dítě je zvědavé, rádo se zapojuje do experimentování a spolupráce v kolektivu

Dospívání

- rozvíjení silných citů, pout a vztahů s ostatními
- začátek samostatnějšího zvládnání a řešení sociálních problémů
- ke konci prvního stupně základní školy některé děti vstupují do puberty

*V tomto období je třeba věnovat zvýšenou pozornost psychickému vývoji dětí, být vnímavý k jejich pocitům strachu a nejistoty. Součástí kurikula by také měla být sexuální výchova.

Konkrétní příklady aktivit, akcí a projektů k podpoře budování demokracie

- volby nanečisto – prezidentské volby 2023, diskuse o tom, jak a proč volit konkrétního kandidáta, proces hlasování, sečtení hlasů a vyhlášení vítěze, navazující diskuse o prezidentské roli a službě státu

- studentský parlament – ve spolupráci s adolescentním programem, volba kandidátů, celoškolské volby – děti se učí rozumět procesu hlasování, diskutují o odpovědnosti volby efektivního kandidáta, o základech parlamentní demokracie
- projekty udržitelného rozvoje – sázení stromů, odvoz a sběr odpadků, permakulturní výuka na školním terénním pracovišti na farmě v Senešnici
- průběžné ekologické osvětové a akční projekty po celý rok ve spolupráci s různými neziskovými organizacemi
- diskuse o politických a historických konfliktech včetně exkurzí do institucí, hledání relevantních informací
- vedení třídního rozpočtu studenty – povinnost, poctivost a zodpovědnost
- příprava exkurzí a výletů vedených studenty, následná prezentace zbytku třídy o tom, co se naučili a co si užili – povinnost a zodpovědnost, stejně jako láska k učení
- čtení předškolním dětem – návštěva obou tříd v MŠ a sdílení oblíbených příběhů: pro mladší děti slouží jako toho, co teprve přijde, staví děti na základní škole do role mentorů a vytváří spojení mezi základními a mateřskou školou
- návštěvy v domově seniorů – dobrovolnictví: hraní her, společné trávení času a poslech příběhů. Posílení mezigeneračních vazeb, respektu a tolerance. Zdůraznění hodnoty všech členů společnosti.

6.5 Adolescentní program – 2. stupeň

V programu pro dospívající studenti pracují a učí se ve dvou odlišných prostředích, na školním terénním pracovišti na farmě v Senešnici a v budově školy v Praze. Studentům v tomto programu je 12 – 15 let. Zejména v prostředí farmy studenti pracují a žijí společně. Učí se, že se musí spolehnout na sebe navzájem, že jsou odpovědnými jednotlivci a přispívají k hladkému průběhu programu. Každý student v adolescentním programu je zodpovědný za zdravé fungování komunity prostřednictvím aktivní účasti na údržbě fyzického prostředí, které zahrnuje prostředí farmy i třídu ve škole. Součástí této péče o prostředí jsou každotýdenní schůzky, na kterých studenti diskutují o proběhlém týdnu, o tom co fungovalo a nefungovalo, dávají návrhy na další týden a střídají se v různých rolích péče o prostředí. Toto je příklad demokracie v praxi – když se sejde celá skupina včetně učitelů a diskutuje o nutných úkolech – nejsou jen jednoduše dospělými někomu přiděleny, ale je potřeba, aby každý věděl, jaký má jeho role účel. Studenti rozhodují o tom, jak systém funguje, jak bude fungovat a jak oni sami fungují v různých rolích s vědomím, že každý se postupně bude podílet na různých úkolech – každý je zodpovědný. Dospělí přebírají roli průvodců, kteří jako vždy v montessori vzdělávání studenty vedou a podporují, ale ustupují ještě dále do pozadí, aby studenti uplatňovali svobodu jednání a odpovědnost tak, jak je to bezpečné a možné.

V bezpečných, ale ještě více rozšířených hranicích má mladý člověk opět možnost pracovat s výhodami a důsledky svých voleb a rozhodnutí. Studenti jsou zodpovědní za aktivní budování své malé komunity, což ovlivňuje jejich intelektuální a sociální chápání vlastního přínosu pro tuto a i další komunity, kterých jsou členy.

Připravené prostředí vyžaduje připravené dospělé, kteří nastavují hranice a v případě potřeby poskytují zpětnou vazbu. Vedou studenty k přijímání odlišností členů komunity a podporují je v řešení jejich nejistot – empatie a soucit jsou v inkluzivní společnosti nezbytné. Mladí lidé se ve třetí fázi vývoje se potýkají s níže uvedenými tématy a snaží se porozumět sobě i společnosti.

- Identita: jsme součástí jedné skupiny, ale nejsme všichni stejní a každý máme jedinečnou identitu; všechny tyto identity naši skupinu posilují; *Víme, jak být součástí většího světa mimo naši menší sociální skupinu? Musíme rozumět jiné kultuře nebo identitě, abychom s ní mohli žít v míru?*
- Sounáležitost: stejně jako ve druhé fázi vývoje chce jedinec někam patřit a zároveň si nyní chce zachovat svou identitu; *Patří do komunity každý, i když má odlišné názory?*
- Aktivní přispívání: pozitivní změna ve své komunitě a ve světě; ochrana našich zdrojů; umění poskytnout pomoc a požádat o podporu

Charakteristiky programu pro dospívající podporující demokratickou kulturu

Učitel

Role učitele na všech úrovních montessori vzdělávání zůstává konzistentní v tom, že bez ohledu na věk dítěte je zde dospělý, aby dítěti pomohl dosáhnout maximální nezávislosti, kterou psychická a fyzická bezpečnost dovolí a která je vývojově vhodná. Role dospělého se mění v závislosti na věkovém rozmezí a vývojové fázi, ve které se dítě nachází a v některých případech v závislosti na vývojových nebo fyzických rozdílech, které může dítě mít a které vyžadují diferencovanou podporu. Bez ohledu na individuální a kolektivní potřeby je odpovědností dospělého důsledně ukazovat pozitivní, zdravé chování a připravovat prostředí, jež nabízí dítěti příležitost zapojit se do aktivit, které vedou k jeho pozitivnímu vývoji a růstu.

- učitel je vyškolen v metodách jak podporovat nezávislost v rámci komunity, tak aby se každé dítě vidělo jako jedinec s jedinečným potenciálem, ale zároveň jako součást komunity
- chápe svou roli jako facilitátora komunity jednotlivců, nikoli jako vůdce, kterého je třeba následovat
- podporuje pozitivní využití zájmů dítěte, podporuje zdravý rozvoj vůle a podporuje odolnost prostřednictvím řešení problémů
- používá pozorování, aby zjistil, zda děti potřebují více podpory
- nezasahuje přímo do konání dětí, místo toho se rozhoduje, zda prezentovat aktivitu znovu a zda je nutná obměna nebo úprava prezentace
- mluví k dětem uctivým, správným a expresivním jazykem, aby ukázal, jak spolu komunikujeme

- je si vědom toho, že je příkladem toho, jak se děti učí participovat v širší společnosti i v komunitě
- nabízí vedení a podporu jako v jiných fázích rozvoje, ale nyní je vzorem především tím, že pracuje bok po boku se studenty v činnostech každodenního života
- zapojuje studenty tak, aby se zapojili do strategií kritického myšlení; facilituje projekty, které studenti mohou řídit
- v intelektuální činnosti je průvodce jako garant klíčových zkušeností, v případě potřeby studenty pozoruje, podporuje a pomáhá jim
- vytváří prostor pro chyby, které lze dělat a nezávisle řešit, zasahuje a ptá se, jaká řešení jsou možná pouze v případě potřeby, podporuje řešení problémů

Prostředí

- svět - fyzické, kulturní a nehmotné aspekty - společnost
- farma - poskytuje mikrosociální půdu, povinnosti, příležitosti a důsledky - představuje soubor ekonomických a sociálních povinností, které spojují schopnosti získané v předchozích letech vzdělávání

Pomůcky

- fyzické prostředí farmy, které vyžaduje péči o prostředí domu, třídy a o půdu, udržování životních podmínek, které slouží komunitě a farmě
- společenská odpovědnost společného života v komunitě zahrnující vaření, úklid, údržbu a opravy, plánování a rozhodování za účelem naplnění individuálních a komunitních potřeb.
- aktuální dění a etické otázky ve všech předmětových oblastech - využití situací reálného světa ve všech kurikulárních oblastech k rozvoji kritického myšlení a řešení problémů, využití dovednosti analyzovat, hodnotit, syntetizovat a vyjádřovat myšlenek
- texty se specifickým obsahem pro daný předmět relevantní v rámci národního kurikula a zájmů komunity
- metoda využití Sokratovského semináře a další metody bádání a diskurzu k rozvoji kritického myšlení, uvažování, efektivního a kreativního vyjadřování
- kulturní zdroje - klasické a současné - poskytují širokou škálu a rozmanitost pohledů na lidskou inovaci a kreativitu

Spolupráce s rodiči

- role se mění s tím, jak student dospívá, komunikace s rodiči je větší zodpovědností studenta, tripartitní schůzky a sebehodnocení zahrnují ve větší míře participaci studenta
- konzultací s rodiči se účastní student, stanovují se vzájemná očekávání a diskutuje se roli studenta v programu, o míře jeho zapojení a o vlastní zodpovědnosti za pokrok v učení

- zapojení rodičů do školních aktivit vedených studenty, pořádání seminářů pro rodiče, sdílení informací a vedení workshopů o aktuálním dění v programu

Výstupy v adolescentním programu

Intelektuální výstupy

- dovednosti kritického myšlení včetně naslouchání, analýzy, syntézy a vyjadřování
- sebevyjádření prostřednictvím umění (včetně hudby), které může pomoci upevnit svou pozici a pomoci dospívajícímu vidět, kdo jsou (reflexe) a prostor, který ve společnosti zaujímá (identita).
- vývoj posuzovaný optikou „Já a společnost“ s cílem rozvíjet osobní, reflexivní, kritické a analytické reakce
- propojování témat pomocí otázek a dialogických přístupů a analyzovat jejich význam
- kladení kritických otázek týkajících se různých témat, orientace v názorech ostatních
 - *Kde v této otázce stojím já?*
 - *Co v tomto kontextu, situaci, problému vidím?*
 - *Kde je moje místo v rodině, ve skupině vrstevníků, ve společnosti, ve světě?*
 - Umím to vyjádřit mnoha způsoby – různými médii a metodami

Jazyk, literatura, kultura

- literatura a reflexe: Sebevyjádření založené na syntéze a kritickém zkoumání čteného, např. *Proč myslíš, že to autor napsal? Co tím chtěl autor říct? Co se dělo ve společnosti v době, kdy to napsal? Jaký je společenský význam a kontext díla?*
- čtení a analýza v širším společenském kontextu
- umění komentování, komunikace a vyjadřování, i když si nejsem jistý, podpora v tom, že je v pořádku nevědět – ptát se, co mi brání v poznání, umění sdělovat, že jsem zmatený nebo neschopný rozumět, je důležité umět být v dialogu kritický, ale umět reflektovat a analyzovat
- kritický přístup k hledání odpovědí pomocí otázek a využití předchozích znalostí k pochopení toho, co motivuje tvůrce a inovátory k výrobě jakéhokoliv díla
- zvažování kontextu a doby při chápání významu kultury
- schopnost představit si dilema druhých: *Jak bych reagoval? Co si myslím a proč?* např. studie vizuálního umění umělce, pochopit, co ho mohlo motivovat
- jak mohu vyjádřit, kde se nacházím ve vztahu ke společnosti a jaká je moje role ve společnosti

Matematika a přírodní vědy

Demokratické metody:

Matematika se studuje s využitím sokratovského semináře, kdy studenti dostanou problém a jsou vyzváni, aby jej řešili po svém. Na semináři se studenti sejdou, aby přednesli nejen výsledek, ale především vysvětlili své myšlení a odůvodnění, postup a jak ke své odpovědi dospěli. Studenti vzájemně analyzují svůj proces a řešení a diskutují o tom, co fungovalo nebo nefungovalo a proč. Každý student je zodpovědný za to, že přijde připraven a pokud není, nemůže se zúčastnit.

Matematika také nabízí výlety do historie, aby studenti pochopili, proč se objevily základní matematické pojmy a z jakých historických důsledků vzniklo přemýšlení o nich. Matematika je zasazena do historie, aby ukázala, jak ovlivnila společnost, jaké problémy se řešily, co bylo potřeba pomocí matematiky vyřešit, co se tím změnilo, proč byla a je ve společnosti užitečná.

Výstupy z matematiky:

- kritické myšlení a dialogické sebehodnocení – dospěl jsem k tomuto závěru nebo jsem už nevěděl další řešení, proto jsem nemohl jít dál, ostatní reflektují proces a mohou pomoci nebo přispět
- studenti oceňují jedinečné úhly pohledu a další perspektivy a schopnosti skupiny
- studenti jsou motivováni ke spolupráci a vzájemné podpoře v procesu učení
- peer learning, konstruktivní proces – vzájemné učení
- učí se vyjadřovat myšlenky s respektem a se záměrem podporovat ostatní, být spravedlivý a pomáhat druhým

Dějepis, společenské vědy a občanská výchova

Metoda: používají se podobné metody jako v humanitních předmětech

Konkrétní výstup: *Jak mé porozumění, reakce a analýza rozličných historických nebo společenských situací ovlivní mé budoucí myšlení a případně mé chování?*

Sociální/emocionální výstupy

- provádění vhodných voleb
- seberegulace a identifikace emocí a řešení problémů
- péče o sebe – zodpovědnost
- péče o prostředí – správa věcí
- pracovat a být s ostatními v harmonii a s ohledem na jejich potřeby
- umět myslet, spolupracovat, pracovat, tvořit, jíst, plánovat, cestovat a užívat si spolu s přáteli, stejně jako rozpoznat, kdy já nebo ostatní potřebují prostor pro sebe

- sebehodnocení studenta (každé 3 měsíce) v rámci všech předmětů, moje role v komunitě, na farmě. 2 setkání jsou student a hlavní průvodce, 2 setkání tripartitní dohromady s rodiči
- užívání svých dovedností na tripartitních setkáních – jsem takový, dělám toto, chci se posunout, vím, že tohle mi nejde atd. – sdílení sebereflexe

Fyzické výstupy

- puberta – vědomé uvědomění si změny a transformace
- zvládání fyzických změn a emočních reakcí – zmatek, stud
- sexuální výchova z hlediska fyzického, emočního, sociálního
- respektování vlastního těla a jeho změn
- respektování odlišností – identita, sounáležitost, nejistota
- otevřenost vůči rozdílům a perspektivám neznámých komunit

Konkrétní příklady aktivity, akce a projekty k podpoře budování demokracie

- **Hlasování ve volbách:** Skupiny studentů vytvořili politickou stranu a prezentovali program své strany a snažili se získat podporu – Kdo a proč chce vstoupit do naší strany? Cílem je prezentovat ucelenou myšlenku, argumentovat, prezentovat sebevědomě, nemusí nutně získat podporu. Následná debata o tom, co bylo nosnou myšlenkou strany a o rozhodování voličů.
- **Simulace prezidentských voleb:** Diskuse o prezidentských povinnostech a pravomocích, shromažďování informací od různých kandidátů. Cílem je porozumět procesu, pozici a učinit informované rozhodnutí.
- **Debata o dobrovolnictví pro politické strany:** Zvažte, proč byste se rozhodli podpořit kteréhokoli kandidáta. Cílem je zvážit argumenty každého kandidáta a zapojit se do dobrovolnictví jako aktivní občan.
- **Vytvoření žákovského parlamentu:** Od ledna 2023 do června 2023. Založení parlamentu a zvažování, co jsou důležitá témata tomto školním roce a co bude důležité v následujících letech; důležité zahrnout i žáky z 1. stupně. Cílem bylo poskytnout studentům tuto zkušenost, inspirovat je a formovat jejich myšlení.
- **Být aktivním občanem – diskuze v rámci občanské výuky:** Diskuze o tom, že je to proces a musíme na něm pracovat, pokud chceme mít svět, jaký si představujeme; vztahuje se tématům představeným už v dětské skupině – úsilí nám přináší výsledky, učíme se a tvoříme své prostředí a společnost prostřednictvím zkušeností.
- **Rozvíjení nenásilných komunikačních, vyjednávacích a prezentačních dovedností se školní psychoterapeutkou:** Umění prezentovat svůj postoj a myšlenky jasně a vhodně v různých kontextech: jak souhlasit s nesouhlasem; jak se zapojit jako introvert; řešení toho, jak společnost reaguje na můj třeba odlišný přístup; nést odpovědnost za navrhování řešení. Cílem je představit mnoho aspektů komunikace v souvislostech a důležitost odpovědné komunikace.

- **Férová diskuse (debata - etika):** V hodinách občanské výchovy a na komunitních setkáních - nácvik argumentace, tvorba jsme pravidel férové diskuse (mluvíme o tématech, ne o lidech). Mluví jen jeden člověk. Jeden ze studentů je vždy moderátorem diskuse. Příkladem tématu je otázka: Souhlasíte s vystoupení živých zvířat v cirkuse?
 - tento typ diskuse byl využíván také v hodinách angličtiny - na rozšířené slovní argumentační zásoby. Probíhaly zde diskuze o reálných příbězích s nějakým morálním nebo etickým dilematem
- **Divadelní představení s přesahem:** V lekcích dějepisu probírali studenti témata o diktátorských režimech. Diskuze o neonacismu v Itálii, když byly volby a také o postavení neonacismu v České republice.
 - <https://www.minor.cz/repertoar/trosecnici-na-kre-ledove>
 - diskuze o 50. letech v Čechách a následná návštěva divadla Minor na představení Hon na jednorozce: <https://www.minor.cz/repertoar/hon-na-jednorozce>
 - příběh (skutečný příběh) o mladém muži, který byl odsouzen na 10 let do vězení za své politické názory. Poté proběhl workshop s učitelkou dramatické výchovy na základě výměny postav a diskuze o jednotlivých rolích v příběhu
- **Cíle udržitelného rozvoje – Diskuze o cílech OSN a globálních cílech SGD**
 - <https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs/>
 - Každý student si vybral jednu agendu, prostudoval danou problematiku a poté ji prezentoval svým spolužákům. Např. rovnost žen a mužů, kvalita vzdělání, mír a spravedlnost, opatření v oblasti klimatu
- **Komunitní setkání:** Každý pátek diskuze o proběhlém týdnu v komunitě, řeší se konflikty, studenti společně s učiteli se snaží se vytvořit zdravou komunitu, kde se lidé k sobě chovají s respektem ke svým pocitům a myšlenkám
- **Výlet do Vídně:** Studenti navrhli na konci školního roku výlet do Vídně na 4 dny. Sami zorganizovali program, zajišťovali si dopravu a komunikovali s partnerskou Montessori školou ve Vídni, která poskytovala ubytování. Peníze na výlet vydělávali na školních komunitních akcích a šetřili několik let. Dospělí je nechali zařídit co nejvíce věcí. Studenti se učili, jak se chovat v cizím prostředí, jak se chovat v hostitelských rodinách. Prezentovali a reprezentovali svou školu. Dozvěděli se také o odlišné i když nám blízké kultuře, viděli, jak funguje jiná Montessori škola, nahlédli do nitra hostitelských rodin.
- **Dary a dobrovolnictví pro Šatník Praha:** Studenti několikrát během roku shromáždili, oblečení, hračky a další potřeby pro ukrajinské uprchlíky, s pomocí našich dvou ukrajinských studentů napsali pozdravy v ukrajinštině a materiály přinesli do Šatníku, kde si ho uprchlíci mohli vyzvednout. Společně také studenti několikrát diskutovali o důsledcích války na Ukrajině pro východní a střední Evropu, o historii tohoto regionu, společnou historii Ruska a Ukrajiny a diskutovali o nebezpečí totalitních režimů po celém světě.

- **Mediální workshopy:** Studenti s pomocí šéfredaktorky jednoho z nejvlivnějších celostátních časopisů diskutovali o klíčových problémech dezinformací a šíření hoaxů a fake news a také o tom, jak lze sociální média zneužít k šíření fake news. Diskuse se také týkala toho, jak lze média obecně kontrolovat a cenzurovat, aby poskytovala jen určitý typ informací a jak je nebezpečné, když média vlastní buď totalitní stát, nebo jeden politik.
- **Workshopy se školní psychoterapeutkou o tématech a otázkách souvisejících se sounáležitostí ke skupině, seberegulací a zvažováním důsledků a dopadů rozhodnutí dospívajících.** Otázky a témata byla následující:
 - Jak se vypořádám s výhrami a prohrami, jak podpořím ostatní
 - Jak jedním se svými rodiči? jak můžu vysvětlit a vyjádřit své emoce
 - Jak mohu najít a své místo ve světě?
 - Jak zvládám své pocity vůči vrstevníkům, mladším dětem, sourozencům se kterými se dostávám do styku?
 - Jak zvládám stres v této složité fázi svého života, zejména s ohledem na přijímací zkoušky a očekávání (moje vlastní, mých rodičů a společnosti) ohledně budoucnosti?
 - Jak mám dělat životní rozhodnutí, zvažovat důsledky svých činů a jak moje rozhodnutí ovlivní mou roli ve společnosti
 - Jak můžu dělat rozhodnutí s cílem být šťastný a pozitivně přispívat společnosti
 - Jak se vypořádat se změnou názoru? Co mám dělat, když musím změnit názor? Je v pořádku změnit názor?
 - Jak je to s autoritou a tlakem ze strany rodičů, učitelů, společnosti?
 - Jak mám mluvit s rodiči o těžkých věcech?

6.6 Budování komunity a diseminace

Komunitní aktivity v Montessori školách Andílek jsou příležitostí pro celou školní komunitu, aby se setkávala a aby se učitelé, děti, studenti i rodiče mohli aktivně zapojit do života školy. Děti mají možnost účastnit se všech akcí na podporu školy, (např. když pořádáme sbírky pro organizace pomáhající potřebným nebo pořádáme vlastní komunitní akce). Dospělí i děti se mohou setkávat i na akcích ve svém volném čase a zapojit se do aktivit, které jsou užitečné pro celou komunitu, (např. oprava zahrádky, sázení stromů na farmě). Dětem to ukazuje pozitivní a zdravý příklad toho, co je možné, když spolu lidé spolupracují. Akce pro rodiče a veřejnost pořádáme také proto, abychom ukázali, jak montessori škola funguje a jaké kvality a hodnoty studenti během studia na naší škole rozvíjejí.

Konkrétní příklady akcí zaměřených na budování komunity a propagace školy na veřejnosti

- **Výsadba stromů na školní farmě a vytvoření sadu:** Akce za účasti zaměstnanců školy, učitelů a celých rodin - akce částečně organizovaná adolescentním programem.
- **Sbírky pro ukrajinské zaměstnance a jejich příbuzné, kteří zůstali na Ukrajině a přijetí ukrajinských uprchlíků ke studiu**
- **Online workshop "Montessori škola pro život" s lektorkou Kylou Morenz:** „Jak 100 let starý systém vzdělávání může připravit naše děti na život v 21. století?“
- **Online workshop kariérního poradenství „Kompetence pro život“ s Dorotou Madziovou pro studenty a rodiče základní školy:** Jak se uplatní naše děti v roce 2030? Budou mít potřebné dovednosti?
- **Školní Jarmark:** Komunitní akce pro děti, studenty, rodiče a učitele.
- **Komunitní akce Rodinný den na farmě:** Připravili a zorganizovali studenti adolescentního programu.
- **Den Země:** Děti z prvního stupně a studenti z adolescentního programu společně pracují, uklízí les a prostředí kolem školy, hrají společně naučné hry.
- **Spolupráce s domovem pro seniory:** Spolupráce se seniory, senioři pravidelně docházejí číst do školky, děti základní školy docházejí za seniory na diskuze, hraní stolních her, sdílení životních příběhů, oslavu Vánoc či Velikonoc atd.
- **Návštěvy odborníků na různá témata:** Školení pro rodiče či učitele, např. „Jak motivovat děti ke čtení“ – pro různé věkové skupiny i pro učitele, „Jak naučit děti správný úchop tužky“, „Jak rozvíjet sebevědomí dítěte“ atd.
- **Účast na Montessori konferencích za účelem budování povědomí o montessori pedagogice v České republice a budování partnerství a spolupráce s dalšími školami**
- **Účast na vzdělávacích konferencích s cílem představit montessori vzdělávání širší veřejnosti**

6.7 Doporučení a návrhy na zlepšení

Jak dokládá předchozí shrnutí, montessori pedagogika poskytuje filozofické a praktické nástroje pro podporu demokratické kultury od dětské skupiny až do 15 let věku dítěte. Dennodenně probíhá mnoho aktivit založených na principech demokratické kultury a další aktivity jsou postupně zaváděny, zejména v každodenním učení u starších dětí na prvním stupni a v adolescentním programu. Omezení během pandemie narušovala průběh některých plánovaných projektů a to ne nutně z finančních důvodů, ale spíše kvůli vyhoření a vyčerpání studentů, rodičů i zaměstnanců. Projekt na podporu ekologické udržitelnosti v naší škole, projekt Educateurs Sans Frontieres zabývající se právy dětí a další rozběhnuté projekty byly během této doby pozastaveny. Při návratu k normálnějšího stavu fungování jsme začali znovu uvažovat o tom, jak dále rozvíjet demokratickou kulturu v naší škole a jaké další aktivní kroky podnikat k dosažení tohoto cíle.

Tato příručka poskytuje doporučení, jak pracovat s možnými omezeními v jednotlivých oblastech a jaké oblasti potřebují zlepšení a profesionální podporu. Zabývá se také možnou implementací inovačních metod a přístupů ke vzdělávání dětí. I když montessori teorie a metody jasně podporují principy demokratické kultury, je vždy odpovědností učitelů zajistit, aby tyto nástroje byly smysluplně využívány. Aby učitelé rozpoznali, co je možné, musí pochopit, že montessori pedagogika má potenciál mít pozitivní sociální dopad. Kromě toho musí mít škola sama o sobě při komunikaci se svými zaměstnanci, rodiči a zainteresovanými stranami jasno v tom, že demokratické hodnoty a kultura jsou zásadní a nedílnou součástí vzdělávání a života školy.

Mnoho pedagogů se zapojilo do montessori vzdělávání, protože je přitahuje filozofie a pedagogika, jak je představila Dr. Montessori a chtějí skutečně změnit způsob, jakým jsou děti vzdělávány a jaké jsou výsledky vzdělávání. V procesu učení a každodenních činnostech je tedy potřeba rozvíjet mnoho dalších aspektů, které přispívají k rozvoji demokratické kultury. Je důležité, aby učitelé a studenti byli schopni vnímat svou práci z pohledu demokratických principů a byli si vědomi toho, jak funguje demokratická kultura v Montessori školách Andílek.

Metodika a profesní rozvoj

Zlepšení organizačního a studentského hodnocení – formativní a sumativní

Konkrétní analýza naší současné činnosti na všech úrovních vzdělávání včetně:

- idejí a návrhů
- procesů
- nástrojů
- strategií
- metod

*které je třeba implementovat do každodenní výuky a vedení dětí.

Jaké ukazatele používáme k měření naší efektivity při budování demokratické kultury?

Můžeme být transparentnější v diskusích s dětmi o společnosti, kterou budujeme a ve vysvětlování, proč je důležitá i mimo jejich osobní vztahy s vrstevníky a učiteli?

Používáme jak formativní, tak sumativní hodnotící strategie, abychom zlepšovali naši vlastní práci?

Používáme tyto strategie k sebehodnocení dětí?

Profesní rozvoj

Přemýšlet o širším dopadu – výchova jednotlivce, výchova pro společnost

- aktivní účast v organizaci Association Montessori Internationale (AMI) a v projektu Educateurs San Frontiers
- inspirace a spolupráce s Montessori Model UN
- účast na workshopech Národního pedagogického institutu NPI, které podporují občanskou angažovanost a vzdělávání
- propojení s workshopy Open Society Fund a poskytnutí materiálů pro učitele
- spolupráce s neziskovými organizacemi, které se zaměřují na občanské vzdělávání:
 - Občankáři
 - Centrum Občanského Vzdělávání
 - Active Citizens Fund
 - Post Bellum
- práce s relevantními materiály
 - Multikulturní výchova – Inkluzivní škola
 - Odpovědné občanství
- přímý odkaz na materiály EU: Reference Framework of Competencies for Democratic Culture

Metodická podpora – diskuse o tom, jaká by naše komunita by měla být

- Je změna, které chceme docílit, dostatečná?
- použití citátů z díla Marie Montessori – identifikace a užití principů, které jsou v odborné literatuře
- práce na zajištění toho, aby metody/inspirace mohly být implementovány autentickým způsobem

Kurzy pro učitele

- Future Learn – Education for Democratic Culture
- Reading and Writing for Critical Thinking
- Fórum pro prožitkové vzdělávání

Dalších využití materiálů a prezentací

Historie a geografie

- téma hrdinové – lidská solidarita – odkazují na inspiraci z přednášek M. Montessori
- vyprávění o tom, čím byly konkrétní inovace/objevy pozoruhodné a jak tedy vynálezce pomohl k rozvoji společnosti a kultury
- odkazování na montessori koncepty „Lidské solidarity v průběhu času“ a „Kosmický úkol“ ve vztahu k naší planetě a přírodě i ke komunitě

Lekce zdvořilosti (v mateřské škole)

- zajistit, aby lekce zdvořilosti, kde vytváříme sociální podmínky pro rozvoj nezávislosti, byly poskytovány po celý rok, zejména na začátku roku
- učit se, že lekce zdvořilosti jsou základem „společenské smlouvy“ demokratického soužití
- dohodnout se na tom, jak se k sobě chováme ve skupině a navzájem podporovat respekt a nezávislost

Další zdroje pro rozšíření stávajících témat

Je třeba věnovat více času záměrné práci s hodnotami i v programech rané vzdělávání (dětská skupina, mateřská škola), např. důstojnost, seberegulace a klidné řešení (řešení konfliktů).

- zahrnout materiály a metody ze zdrojů kompatibilních s montessori pedagogikou: např.
 - RULER - nástroj vyvinutý Marcem Bracketem na rozvoj emocionální inteligentních schopností
 - Emocionální agilita - seberegulace a rozvíjení emočně odolných reakcí rozvinutá Susan David (zdroj pro rodiče a učitele)
- diskuse a hry o hranicích a omezeních v komunitě
- hry a role play hry o tom, jak vyřešit konflikt, jak dosáhnout spravedlivého řešení
- diskuse o tom, jak funguje komunita ve školce/škole, pomocí odpovědí dětí pak vytvořit něco jako třídní dohodu - pravidla třídy

Začlenění zvyků a tradic našich multikulturních studentů

Ve škole jsou převážně české rodiny, ale v rodinách dětí je zastoupena řada dalších národností a děti mají často dva mateřské jazyky, někdy není ani jeden z nich čeština. Jedním ze způsobů, jak začlenit jejich kulturu a vytvořit pro ně inkluzivnější prostředí, by bylo vědomě vytvářet prostor pro zvyky a tradice z rodin dětí s odlišným mateřským jazykem, stejně jako představovat hudbu, jídlo a umění jejich mateřské kultury. Základní myšlenkou je, že ačkoli jsme odlišní, máme také podobnosti a bohatství různorodých zážitků, např.:

- Masopustní slavnosti: máme studenty a zaměstnance z jiných evropských zemí, kteří také dodržují tento zvyk. Bylo by zajímavé podělit se o to, co je podobné a co je odlišné,
- využití vchodu do školy k umístění fotografií a jazykových překladů/výslovností - výzva k rodičům, aby prezentovali svou kulturu v jednotlivých třídách nebo na různých akcích během školního roku.

7. Inspirace z Montessori komunity

Inspirace mezinárodními školami, které podporují posilování demokracie ve vzdělávání

Mateřské školy:

- [Vincerola Montessori v Kolíně nad Rýnem](#) – silný ekologický akční program, který zahrnuje rodiče
- [Our Montessori Preschool](#) – jak mluvit o kontroverzní politických tématech
- [AMI Montessori Training](#) – diskuse pro rodiče o tom, jak zvládat náročná témata doma
- [Montessori Europe](#) – udržitelné občanství v raném věku
- [Central Montessori School](#) – určení konkrétních dnů, ve kterých se budou školní aktivity zaměřovat na komunitu a občanství
- [Early Years Educator](#) – začlenění SDGs v raných vzdělávání (dětská skupina, mateřská škola)

Základní školy:

- [Ateliér 21](#) – škola využívající demokratické učení
- [CiberCivics](#) – digitální občanství

Adolescentní programy:

- [The Montessori Place](#) – studentský blog o aktuálním dění
- [Hershey Montessori School](#) – základní hodnoty a jak se s nimi žije
- Městské montessori adolescentní programy – mohou nám nabídnout inspiraci?
 - např.: [Cleveland Montessori School](#), [Ruffing Montessori School](#)
- 2. stupeň ZŠ – adolescentní programy – mimo AMI organizaci – můžeme se z nich poučit?

Podpora a účast rodičů

- [The Montessori School of Tokyo](#) – tvorba školní komunity, spolupráce s rodiči
- [Lead Montessori](#) – webinář Elizabeth Slade – mentoring v montessori a budování udržitelných montessori škol
- [The Montessori Institute of San Diego](#) – kurz na inkluzivní vzdělávání v Montessori
- [Socioeconomicpolicis](#) – výzkumný článek o montessori vzdělávání a občanské výchově
- [Educateurs Sans Frontières](#) – Montessori a lidská práva
- [Norwegian Montessori Society](#) – Implementing the UN Sustainable Development Goals in Montessori Settings – Montessori 2030
- [Global Schools Programme](#) – debata o SDG cílech se studenty z Montessori organizace v Manile

Konference a/nebo akce s účastí studentů a doprovodem učitelů

- Konference Montessori model OSN
- Montessori Europe Adolescent Forum

Doporučené texty M. Montessori pro výchovu k občanství a demokracii

- Citizen of the World
- Education for a new World
- Education and Peace
- The 1946 London Lectures
- The Child, Society and the World

